

**MUSTAQIL ISHLARNI TASHKIL ETISH - BOSHLANG'ICH
SINF O'QUVCHILARI O'QUV-BILUV FAOLIYATINI
FAOLLASHTIRISH VOSITASI SIFATIDA**

¹Biloliddin Turg'unboyev Shuxratjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti magistranti
biloliddin050596@gmail.com,

²Durdona Ergasheva Safarali qizi

Farg'ona davlat universiteti talabasi
durdonaergaseva372@gmail.com.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7553980>

ARTICLE INFO

Received: 09th January 2023

Accepted: 18th January 2023

Online: 20th January 2023

KEY WORDS

*Topshiriq, asosiy tamoyil, bo'sh
o'zlashtiruvchi, darslik, darslik*

ABSTRACT

*Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini dars
jarayonida faollashtirish, mustaqil ishlarni tashkil etish
orqali bilim samaradorligini yanada oshirish yo'llari
haqida fikr yuritilgan.*

Har bir o'quvchining bilim, ko'nikma, malakasini rivoj toptirishga alohida yondashuv zarur. Hozirgi globallashuv davrida esa bolalarning ta'lim-tarbiyasiga ota-ona, mahalla, maktab birdek ma'sul hisoblanadi. Holbuki, bola ulg'ayib borgani sari mustaqil bo'lib borishi barchaga sir emas. 1-sinfga borganda oilasi ko'magi bilan vazifalarni bajargan bo'lsa, 4-sinfga chiqib esa o'zida mustaqil uy vazifalarini bajara olish ko'nikmasi shakllanib ulguradi.

O'quvchilarda mustaqil ishlash, avvalo, unga tayyorlash o'qituvchi tomonidan materiallarni muammoli tarzda bayon etish kabi yo'llar bilan hosil qilinadi. Mustaqil faoliyat insonni ziyrak va hozirjavob qiladi. Bu faoliyat kichik yoshdagi maktab o'quvchilarida uyg'un holda rivojlanishi kerak. Buning uchun avvalo, o'quvchilarni mustaqil faoliyatga ruhan tayyorlash, ularda biror ishni qila olishga va shu ishni sifatli qilib bajarishga ishonch hosil qildirish lozim. Jumladan, boshlang'ich sinf matematika darslarida mustaqil ta'lim asosida o'qitish, ta'lim tizimining asosiy tamoyillaridan biri sanaladi. Mustaqil ta'lim o'quvchilarning matematika bilish sohasidagi bilimlarini oshirishga, ularni mustaqil va ijodiy fikrlashga o'rgatadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga darsda va darsdan tashqari mustaqil ish qilish uchun vazifalar beriladi. Bu esa o'z navbatida matematika o'qitish ta'limida o'quv tarbiya jarayonining muhim shakli sifatida katta ahamiyat kasb etadi.

O'quvchilarni mustaqil faoliyatga o'rgatishda quyidagilarga amal qilish lozim:

- beriladigan har bir topshiriq o'quvchilarning imkoniyatlariga mos bo'lsin va qiziqish uyg'ota olsin;
- ish osondan qiyinga, soddadan murakkabga qarab yo'naltirilsin, o'quvchiga tushunarli bo'lsin;
- ishni bajarishda bolalarda o'ziga ishonch hissi uyg'onsin, ishga kirishishda ular o'zlarida dadillik sezsin;
- mustaqil bajariladigan topshiriqlar yakka yakka tarzda amalga oshirilsin (hamma o'quvchi uchun bir xil topshiriq berish bu mustaqil faoliyat emasligini eslatamiz), albatta bunda bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchi tushuna olishi kerak.
- topshiriqlarni doimo navbatlashtirib, turini almashtirishga alohida ahamiyat berish kerak;

-topshiriqlarni hamma bir vaqtda boshlab, ma'lum vaqtda tugatishi kerakligini eslatib, bo'sh o'zlashtiruvchi bolalarni shu talabni bajarishga ko'niktirish lozim;

-ish joyi hamisha qulay, saramjon-sarishta bo'lishi (parta ustida ortiqcha narsalar bo'lmasligi) kerak;

-topshiriqlar darsning turli bosqichida bajarilishi mumkin;

-darslik, didaktik materiallar bilan ishlashda uzviylik bo'lishi maqsadga muvofiqdir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining matematika fani bo'yicha bilimlarini kengaytirish va chuqurlashtirish, hayotga ongli munosabatni shakllantirish ta'limning tarbiyaviy ta'moyilini kuchaytirish, qiziqishini oshirish, mustaqil va ijodiy fikrlashga o'rgatish, bularning barchasi aynan mustaqil ta'lim asosida amalga oshiriladi. Bunday ishlar o'z shakli va mazmuniga ko'ra xilma xil bo'lib, bevosita asosiy darslarning davomi hisoblanadi. Hozirga kelib, mustaqil ta'limda amalga oshirish qiyin bo'lgan vazifalarni hal qilishga keng yo'l ochildi. Albatta mustaqil ta'lim negizini mustaqil ishlar tashkil qiladi. Matematika darslarida mustaqil ta'limning turli xil usullaridan ya'ni ta'lim texnologiyalaridan foydalanish foydadan holi bo'lmaydi.

Uyga beriladigan vazifalar ham mustaqil ishning bir turidir. Bolalarga, iloji boricha sinf sharoitida asosiy bilim va malakalarni singdirish, uyga vazifalar berishni me'yorlash kerak. Bolalar darsdan keyin (og'ir, mashaqqatli mehnatdan keyin) tiniqib dam olsalar, ko'proq ochiq havoda bo'lib, harakatli o'yinlar, sayr, kuzatishlar bilan vaqtlarini o'tkazib, tunda osuda uhlab, ertangi kungi darslarga yaxshi kayfiyat bilan kelsalar, darsni o'zlashtirish yaxshi bo'ladi. Shuning uchun uy vazifalari oson bo'lishi, asosan, bolalarni kuzatishlarga undashi lozim.

O'quvchilarda mustaqil ishlash, avvalo, mustaqil ishlarga tayyorlash, o'qituvchi tomonidan materialning muammoli tarzda bayon etilishi kabi yo'llar bilan hosil qilinadi. Bunda quyidagi topshiriqlarni muntazam ravishda berib borgan ma'qul: materialni darslik asosida o'rganish, namunaviy mustaqil misollar, yangi turdagi topshiriqlar, metodlardan oqilona foydalanish, zamonaviy texnologiyalarni mashg'ulot vaqtida qo'llash, o'zlashtirilgan usullarini amalda qo'llashga oid vazifalarni bajarish, ijodiy ishlarni bajarish kabi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mustaqil fikrlashga o'rgatishda mustaqil ishlar muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Ular quyidagi xususiyatlariga ko'ra harakterlanadi:

- mustaqil ishlarda bajarish so'ralgan shartlar o'quvchilardan izlanuvchanlik talab qilishi;
- o'quvchilarni mustaqil holda hukm, xulosa va umumlashmalar chiqarishga yo'naltirilishi;
- mustaqil ishlarni bajarish jarayonida o'quvchilarda yangi bilimlarni egallashga ehtiyoj tug'ilishi.

Boshlang'ich sinflarning matematika darslarida o'quvchilarni mustaqil ishlashga o'rgatish jarayonida ularning hisoblash, fikrlash darajasi barobar rivojlanadi. O'quvchilarni mustaqil fikrlashga ega bo'lishi ularning o'quv ko'nikma va malakalariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shunga ko'ra, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish "Kadrlar tayyorlash" milliy dasturida belgilab qo'yilgan ta'lim-tarbiya jarayonini insonparvarlashtirish talabiga to'la mos keladi.

O'quvchilarning mustaqil faoliyati ijodning turli darajasi bilan kechishi mumkin. Ammo o'quvchilarning har qanaqa mustaqil faoliyati, albatta, o'qituvchi tomonidan tashkil etiladi: sharoit yaratiladi, ko'rsatmalar beriladi.

References:

1. Boshlang'ich ta'lim konsepsiyasi. Boshlang'ich ta'lim jurnali № 6-199S y.
2. Umumiy o'rta va o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi jarayonida fanlararo uzviylikni ta'minlash muammolari respublika ilmiy-amaliy konferentsiyasi Toshkent - 2009 y.
3. Soliyev, I. S., & qizi Ergasheva, D. S. (2022). BOSHLANG 'ICH TA'LIM FANLARINI O 'QITILISH JARAYONIDA SHARQ MUTAFAKKIRLARI ME'ROSIDAN UNUMLI FOYDALANISH. RESEARCH AND EDUCATION, 1(8), 16-20.
4. Abdullayeva, B. S., Aliyev, N. A., & qizi Ergasheva, D. S. (2022). Improving self-development competency of future primary class teachers. Educational Research in Universal Sciences, 1(7), 274-277.
5. Aliyev, N., & Ergasheva, D. (2022). METHODS OF PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT OF A PRIMARY SCHOOL TEACHER. Science and innovation, 1(B8), 1679-1681.
6. Ergasheva, D. (2022). BARKAMOL AVLODNI MA'NAVIY YETUK QILIB TARBIYALASHDA BOSHLANG 'ICH TA'LIMNING O 'RNI. Science and innovation, 1(B4), 139-141.
7. Ergasheva, D. (2022). BOSHLANG 'ICH SINFI O 'QUVCHILARIDA TO 'G 'RI O 'QISH KO 'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH. Science and innovation, 1(B8), 1675-1678.
8. Ergasheva, D. (2022). FORMATION OF CORRECT READING SKILLS IN PRIMARY SCHOOL PUPILS. Science and Innovation, 1(8), 1675-1678.
9. Sobirjonovich, S. I. (2022). EASTERN THINKERS' VIEWS ON EVERYWHERE EDUCATION OF CHILDREN. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 309-314.